

IZOBRAŽEVANJE ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ IN PRIHODNOST EVROPE – KAJ MENIJO OSMOŠOLCI V SLOVENIJI (IEA ICCS 2016)

Education for Sustainable Development and the Future of Europe – Opinions of Eight Graders in Slovenia (IEA ICCS 2016)

IZVLEČEK

Koncept in definicije trajnostnega razvoja so se čez čas spreminjale, vseskozi pa ostaja pomembna tema. Ena pomembnejših prelomnic za trajnostni razvoj je »Pobuda za trajnostni razvoj 2030« (2030 Agenda for Sustainable Development), s katero so ZN leta 2015 določili 17 ciljev za trajnostni razvoj (Sustainable development goals, 2016). V okviru te pobude se je razvil tudi koncept izobraževanja za trajnostni razvoj, ki je usmerjen v to, da mora biti trajnostni razvoj integriran v izobraževanje in tudi obratno. Članek na podlagi Evropskega modula mednarodne raziskave ICCS 2016, oriše pogled osmošolcev glede prihodnosti Evrope. Namen raziskave je bil predstaviti rezultate vprašanja »Kako bo verjetno videti Evropa čez 10 let?«, ter to vprašanje navezati na koncept izobraževanja za trajnostni razvoj. Rezultati so pokazali, da imajo osmošolci v Sloveniji bolj negativen pogled na prihodnost Evrope, v primerjavi z mednarodnim oziroma evropskim povprečjem. Večji delež osmošolcev v Sloveniji je bilo mnenja, da se čez deset let razmere v državi ne bodo izboljšale in izražajo skrb glede razmer z onesnaženostjo vode in zraka, terorističnimi grožnjami, mirom, revščino in nezaposlenostjo ter vplivom neevropskih sil na Evropo. Največjo skrb so nakazali glede brezposelnosti in revščine v Evropi. Več upanja in pozitivno usmerjen pogled pa so učenci imeli na sodelovanje evropskih držav in o krepitvi demokratične ureditve po Evropi. Največ optimizma glede prihodnosti Evrope je moč opaziti med učenci iz Danske, Finske, Italije, Nizozemske, Malte in Švedske. Potrebno se je zavedati vpliva aktivnega državljanstva in participacije v družbi. Vzgoja in izobraževanje mora za pozitiven trajnostni razvoj osmisliti mlade in jih spodbuditi za spremembe v življenjskem slogu, ki bodo vplivale na dober trajnostni razvoj države.

Glavne besede: trajnostni razvoj, državljanska vzgoja, prihodnost Evrope, ICCS

ABSTRACT

The concept and definitions of sustainable development have changed over time, but it has never stopped being an important topic. One of the major turning points in sustainable development is the "2030 Agenda for Sustainable Development" with which the UN laid down 17 Sustainable Development Goals in 2015 (Sustainable Development Goals, 2016). The concept of education for sustainable development has been developed within this agenda, and aims at integrating sustainable development into education and vice versa. Based on the European module of the International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) 2016, the article outlines the opinions of eight graders about the future of Europe. The purpose of the study was to present the answers to the question "What will Europe probably look like in 10 years' time?" and to link this question to the concept of education for sustainable development. The results have shown that eight graders in Slovenia view the future of Europe more negatively compared to the international or European average. A higher proportion of eight graders in Slovenia were of the opinion that in ten years' time the situation in the country will not be any better, and expressed concern over water and air pollution, terrorist threats, peace, poverty and unemployment, and over the influence of non-European powers on Europe. Their biggest concern was unemployment and poverty in Europe. The pupils were more hopeful and positive regarding the cooperation between European countries and the strengthening of democratic regimes throughout Europe. The pupils who were most optimistic about the future of Europe came from Denmark, Finland, Italy, the Netherlands, Malta and Sweden. We should be aware of the impact of active citizenship and participation in society. For positive sustainable development, upbringing and education must give meaning to young people and encourage them to make lifestyle changes, which would result in good sustainable development practices in the country.

Keywords: sustainable development, civic education, future of Europe, ICCS

UVOD

»Stati inu obstat«, znan zapis slovenskega reformatorja Primoža Trubarja, ki ga lahko, vzetega iz izvirnega konteksta, povežemo s samim konceptom trajnostnega razvoja, ki nam nalaga, da moramo s svetom ravnati tako, da bo stal in obstal tudi za naše zanamce. Pri trajnostnem razvoju morda največkrat pomislimo na ekološko raven, varovanje in ohranjanje okolja, vendar je trajnostni razvoj veliko širši pojem, ki zajema tudi vse, kar je družbeno, npr. gospodarstvo, politiko, tudi izobraževanje.

Trajnostni razvoj je novejši koncept, ki ga je leta 1987 definirala Brundtlandina komisija in ki naj bi v najosnovnejši opredelitvi pomenil razvoj, ki zadošča potrebam sedanjosti, ne da bi ogrožal zmožnosti doseganja potreb prihodnjih generacij (United Nations, 1987). Koncept in definicije so se od takrat razvijali, trajnostni razvoj je postal glavna tema npr. konference Združenih Narodov (ZN) o okolju in razvoju leta 1992 v Riu de Janeiru (The Rio declaration on environment and development, 1992, b. d.), na podlagi katere je nastal tudi dokument »Earth charter«, ki je med drugim opredelil pomembnost trajnostnega načina življenja (History of the Earth Charter, b. d.), ter »Agenda 21«, ki je na splošno načrt, kako naj organi ZN, vlade in lokalne interesne skupine, globalno, nacionalno in lokalno, delujejo na območjih, kjer človek pušča svoj odtis (Agenda 21, b. d.). Ena pomembnejših prelomnic za trajnostni razvoj je »Pobuda za trajnostni razvoj 2030« (2030 Agenda for Sustainable Development), s katero so ZN leta 2015 določili 17 ciljev za trajnostni razvoj (Sustainable development goals, 2016).

Skladno s tem se je razvijal tudi koncept izobraževanja za trajnostni razvoj, katerega cilj je izobraževanje, ki »spodbuja spremembe v znanju, sposobnostih, vrednotah in stališčih, da bi zagotovili trajnostno in pravično družbo za vse« (Leicht, Heiss in Byun, 2018: 7). Na splošno gre za krog, ki predvideva, da mora biti trajnostni razvoj integriran v izobraževanje, prav tako pa mora biti izobraževanje integrirano v trajnostni razvoj (prav tam). Združeni narodi so v ta namen, znotraj 4. cilja za trajnostni razvoj, ki predvideva kakovostno izobraževanje, objavili še deset ključnih nalog, ki so potrebne za slednje in enajstih kazalnikov, ki kažejo na doseganje teh nalog. Specifičen za izobraževanje za trajnostni razvoj je cilj št. 4:

»Do leta 2030 zagotoviti, da vsi učenci, s pomočjo izobraževanja za trajnostni razvoj pridobijo znanje in sposobnosti, ki so potrebne za prispevanje k trajnostnemu razvoju in znotraj tega, med drugim trajnostnemu načinu življenja, človeškim pravicam, spolni enakosti, prispevanju h kulturi miru in nenasilja, globalnemu državljanstvu in k spoštovanju multikulturalnosti in kulturnemu prispevku trajnostnega razvoja.« (Sustainable development goal 4, b. d.)

Kazalnik, ki naj bi pričal o doseganju tega cilja, je »obseg, do katerega je izobraževanje za globalno državljanstvo in izobraževanje za trajnostni razvoj, vključno z enakostjo spolov in človeškimi pravicami, vključeno na vseh ravneh –

- a) nacionalne izobraževalne politike,
- b) učnega načrta,
- c) usposobljenosti učiteljev in
- d) ocenjevanja učencev« (prav tam).

Skladno z globalnimi priporočili se je tudi Slovenija osredotočila na doseganje teh ciljev. Kot je zapisano v

Smernicah vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do douniverzitetnega izobraževanja (2007), je trajnostni razvoj temelj strategije razvoja Slovenije. Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR) je »obsežen, celovit, skladen pedagoški proces, ki vključuje odnos med človekom in naravo ter odnose med ljudmi« in »vodi do razumevanja vsestranske zveze med naravnim, gospodarskim, družbenim in političnim sistemom ter soodvisnosti ljudi, ki živijo v različnih delih sveta«, ter »skuša dejavno in tvorno reševati sedanja in prihodnja okoljska in družbena vprašanja človeštva« (prav tam: 2).

VITR v Sloveniji se prednostno osredotoča na razne tematike: »spoštovanje občečloveških vrednot, dejavno državljanstvo in participacijo, medkulturni dialog in jezikovno raznovrstnost, ohranjanje narave in varovanje okolja (ekološko ozaveščenost in odgovornost), kakovostno izobraževanje – spodbudno delovno in učno okolje, kakovostne medosebne odnose, razvoj socialnih kompetenc (nenasilje, strpnost, sodelovanje, spoštovanje itd.), zdrav življenjski slog (duševno in telesno zdravje), krepitev zdrave samozvesti in samopodobe, kakovostno preživljanje prostega časa, razvijanje podjetnosti kot prispevka k razvoju družbe in okolja in spoznavanje različnih področij kulture in spodbujanje ustvarjalnosti in dejavnosti« (prav tam: 2).

Da bi se problema lahko lotili učinkovito ter opredelili področja in tematike, ki morajo biti prednostno obravnavani, ter ne nazadnje tudi uvajali razne pristope za doseganje ciljev izobraževanja za trajnostni razvoj, moramo poznati tudi odnos in stališča do trenutnega stanja. Verjamem namreč, da je lahko vsak trud za doseganje zgoraj napisanega zamen, če učenci na svet ne gledajo z optimizmom. Odrasli smo namreč zgled, ki ga učenci opazujejo, in če ne vidijo pozitivnih sprememb, če ne vidijo našega truda, je zamen pričakovati, da bodo korenito spreminjali vedenjske vzorce ter življenjske stile, ki jih prevzemajo od odraslih. V ta namen želim predstaviti nekaj rezultatov iz Mednarodne raziskave državljske vzgoje in izobraževanja (ICCS 2016), ki med drugimi vsebuje tudi vprašanje o tem, kaj učenci 8. razreda menijo in pričakujejo od Evrope v prihodnjih desetih letih. S tem vprašanjem se kaže neka širša slika o tem, kako učenci gledajo na trenutno stanje v Evropi in na podlagi tega stanja ocenjujejo, kaj se bo dogajalo v prihodnosti.

O EVROPSKEM MODULU RAZISKAVE ICCS 2016

International Civic and Citizenship Education Study ali v slovenskem prevodu Mednarodna raziskava državljske vzgoje in izobraževanja je raziskava, ki jo pod okriljem Mednarodne zveze za evalvacijo izobraževalnih dosežkov (IEA) za Slovenijo izvaja Pedagoški inštitut. Raziskava v osnovi, na podlagi kognitivnih testov, preverja državljsko vednost, ki jo meri na različnih zahtevnostnih ravneh, prav tako pa se s pomočjo raznih vprašalnikov (vprašalnik za učenke in učence, vprašalnik za učitelje, vprašalnik za šolo in Evropski vprašalnik za učenke in učence) merijo tudi razni kontekstualni dejavniki in stališča učencev do različnih pomembnih vprašanj v družbenem in političnem življenju. Glavni cilj ICCS 2016 je bil raziskati načine, na katere sodelujoče države (oziroma sodelujoči izobraževalni sistemi) pripravljajo mlade na prevzemanje vloge državljanov (Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2019: 22).

Raziskava je prvič potekala leta 1971 (vendar ne kot samostojno področje merjenja), potem pa po dolgem zatišju spet leta 1999, pod imenom CivEd (IEA Civic Education Study). Pod imenom ICCS se je prvič izvajala 2009, nato pa ponovno leta 2016 (Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2019: 18). Slovenija je raziskavo prvič izvedla leta 1999 (se pravi CivEd), od takrat pa je sodelovala tudi v preostalih dveh ciklih raziskave. Gre za ciklično raziskavo, kar omogoča primerjave oziroma preverjanje trendov med posameznimi izvedbami (prav tam: 13).

V ICCS 2016 je sodelovalo 24 izobraževalnih sistemov, od tega 22 držav in dve subnacionalni entiteti (ena v Belgiji (flamski del), druga v Nemčiji (Severno Porenje - Vestfalija). Skupno je v raziskavi sodelovalo približno 3800 šol (enako število ravnateljev), nekaj več kot 94.000 učencev (v svojem 8. letu šolanja – 8. razred ali ustreznik temu), podatke pa so zbrali tudi od nekaj več kot 37.000 učiteljev (Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2019: 33). V Sloveniji je bila raziskava izvedena na 135 šolah, pri čemer je sodelovalo 2844 učencev in 2056 učiteljev (prav tam: 35).

Poseben modul raziskave je t. i. regionalni modul oz. Evropski vprašalnik (Evropski regionalni modul), ki zaradi velikega števila sodelujočih držav iz Evrope omogoča specifična regionalna vprašanja, ki se nanašajo na evropski prostor. Treba je poudariti, da ne gre le za države članice Evropske unije, temveč se evropski modul nanaša na geografske meje Evrope kot celine. **Cilj vprašalnika je bil raziskati stališča učencev o naslednjih vprašanjih, povezanih z Evropo: o njihovi evropski identiteti, o poročanju učencev o možnostih učenja o Evropi v šoli, o svobodi evropskih državljanov do dela in prebivanja v Evropi, odnosih učencev do priseljevanja, sodelovanja med evropskimi državami, o dojemanju diskriminacije v Evropi, prihodnosti Evrope, o pričakovanih učencev glede njihove prihodnosti, o stališčih do političnega in etičnega potrošništva, stališčih do starosti, pri kateri bi morali mladi pridobiti različne pravice in obveznosti, ter o učenčevem zaznavanju Evropske unije (Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2018: 10).** Že iz tega zapisa vidimo, da vprašanja pokrivajo različne vidike koncepta VITR (vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj).

V Evropskem regionalnem modulu je poleg Slovenije sodelovalo še 14 izobraževalnih sistemov, in sicer: Belgija (flamski del), Bolgarija, Hrvaška, Danska, Estonija, Finska, Italija, Latvija, Litva, Malta, Nizozemska, Norveška, Švedska in Severno Porenje - Vestfalija (Nemčija) (Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2018: 12–13). Vzorec je ostal enak kot v glavnem delu raziskave, torej 2844 učencev, saj so vsi, ki so sodelovali v glavnem oziroma mednarodnem delu raziskave, reševali tudi evropski vprašalnik (prav tam).

REZULTATI

Evropski vprašalnik za učenke in učence ICCS 2016 je vseboval vprašanje »Kako bo verjetno videti Evropa čez 10 let?«. Vprašanje je vključevalo 8 scenarijev, pri čemer so bili 4 kvalificirani kot pozitivni, 4 pa kot negativni. Pozitivni scenariji so bili:

- a) »Sodelovanje med evropskimi državami bo močnejše«,
- b) »Po vsej Evropi bo več miru«,
- c) »V Evropi bo manjša onesnaženost zraka in vode« in
- d) »Demokracija se bo okrepila po vsej Evropi«.

Preostali 4, negativni scenariji so bili:

- a) »Terorizem bo večja grožnja po vsej Evropi«,
- b) »Na Evropo bodo bolj vplivale neevropske sile, kot so Kitajska, Indija in Združene države Amerike«,
- c) »Gospodarstvo bo šibkejšo v vseh evropskih državah« in
- d) »V Evropi se bosta povečali revščina in nezaposlenost«.

Učenci so na postavke odgovarjali na štiristopenjski lestvici, sestavljeni iz »zelo verjetno«, »verjetno«, »ni verjetno« in »sploh ni verjetno«. V preglednici so predstavljeni rezultati, pri čemer so vrednosti zapisane v odstotkih odgovorov, v oklepajih pa je zapisana standardna napaka. Za lažji pregled sem prvotno preglednico razdelil na dva dela, kjer so pozitivni scenariji zbrani v eni, negativni pa v drugi preglednici.

► PREGLEDNICA 1: Pozitivni scenariji o prihodnosti Evrope pri osmošolcih v Sloveniji

Vprašanje za učence: Kako bo verjetno videti Evropa čez 10 let? (odgovori so zapisani v odstotkih)	Zelo verjetno	Verjetno	Ni verjetno	Sploh ni verjetno
Sodelovanje med evropskimi državami bo močnejše.	25,54 (1,03)	53,83 (1,04)	18,01 (0,84)	2,62 (0,36)
Po vsej Evropi bo več miru.	14,29 (0,76)	34,58 (1,11)	42,36 (1,05)	8,76 (0,59)
V Evropi bo manjša onesnaženost zraka in vode.	10,1 (0,59)	29,6 (1,08)	46,09 (1,07)	14,2 (0,68)
Demokracija se bo okrepila po vsej Evropi.	16,87 (0,76)	56,64 (1,07)	23,14 (1,03)	3,34 (0,36)

Opomba: standardne napake so navedene v oklepajih.
(Vir: Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2018: 38.)

Iz Preglednice 1 lahko razberemo, kako vidijo osmošolci v Sloveniji različne pozitivne scenarije o prihodnosti Evrope, natančneje, kako bo, po njihovem mnenju, videti Evropa čez 10 let. Prikazujemo rezultate glede na 4 kategorije možnih odgovorov. Iz rezultatov vidimo, da je največ učencev prepričanih, da bo v Evropi sodelovanje med evropskimi državami čez deset let močnejše, nekaj več kot polovica jih je odgovorila, da je to verjetno, okoli četrtini učencev pa se ta scenarij zdi kot zelo verjeten. Pretežni del osmošolcev se strinja s trditvijo, da se bo demokracija po vsej Evropi okrepila (več kot polovica učencev meni, da je to verjetno, okoli 17 % pa jih meni, da je to zelo verjetno). Odgovora na trditvi »Po vsej Evropi bo več miru« in »V Evropi bo manjša onesnaženost zraka in vode« sta bolj porazdeljena med kategorijami strinjanja oziroma nestrinjanja. V obeh primerih nekoliko več učencev meni, da to ni verjetno ali sploh ni verjetno, kakor da je to verjetno ali zelo verjetno. Zelo jasno to kažejo rezultati o tem, ali bo v Evropi čez deset let manjša onesnaženost zraka in vode. Iz rezultatov namreč razberemo, da se okoli 14 % osmošolcem v Sloveniji to sploh ne zdi verjetno (da bo v Evropi manjša onesnaženost zraka in vode čez deset let), okoli 46 % se to ne zdi verjetno, tistih, ki pa so prepričani, da je zelo verjetno, da bo v Evropi čez deset let manjša onesnaženost zraka in vode, je pa le okoli 10 %.

► PREGLEDNICA 2: Negativni scenariji o prihodnosti Evrope med osmošolci v Sloveniji

Vprašanje za učence: Kako bo verjetno videti Evropa čez 10 let? (odgovori so zapisani v odstotkih)	Zelo verjetno	Verjetno	Ni verjetno	Sploh ni verjetno
Terorizem bo večja grožnja po vsej Evropi.	32,05 (1,05)	42,74 (1,13)	21,87 (1,01)	3,34 (0,41)
Na Evropo bodo bolj vplivale neevropske sile, kot so Kitajska, Indija in Združene države Amerike.	23,66 (0,78)	48,9 (1,02)	23,77 (0,83)	3,66 (0,39)
Gospodarstvo bo šibkejše v vseh evropskih državah.	10,36 (0,6)	39,95 (1,09)	44,11 (1,03)	5,58 (0,54)
V Evropi se bosta povečali revščina in nezaposlenost.	19,04 (0,85)	47,6 (0,97)	29,14 (0,93)	4,23 (0,43)

Opomba: Standardne napake so navedene v oklepajih.
(Vir: Klemenčič, Mirazchijski in Novak, 2018: 38.)

Iz Preglednice 2 vidimo, kaj osmošolci v Sloveniji menijo o tem, kako verjetni so za Evropo v naslednjih desetih letih razni negativni scenariji. Okoli tri četrtine osmošolcev meni, da bo terorizem večja grožnja po vsej Evropi, in sicer jih okoli 32 % meni, da je to zelo verjetno, približno 43 % pa, da je to verjetno. Tudi pri postavki, da bodo na Evropo v prihodnosti bolj vplivale neevropske sile, kot so Kitajska, Indija in Združene države Amerike, so učenci v veliki večini prepričani, da se bo to zelo verjetno ali verjetno zgodilo. Pri postavki, da bo gospodarstvo šibkejše v vseh evropskih državah, se mnenja učencev delijo približno na pol. Okoli polovica jih meni, da je ta scenarij verjeten ali zelo verjeten, drugi pa menijo, da to ni verjetno oziroma sploh ni verjetno. Zadnji scenarij predvideva, da se bosta v Evropi povečali revščina in brezposelnost. Znova opazimo večjo naklonjenost pritrdilnim odgovorom, to je, da bo do tega verjetno ali zelo verjetno prišlo. Skupno je približno dve tretjini osmošolcev v Sloveniji odgovorilo, da bo do tega prišlo, le okoli tretjina učencev je menila, da ta scenarij ni verjeten oziroma sploh ni verjeten.

► SLIKA 1: Primerjava mednarodnih rezultatov v ICCS 2016 glede pozitivnih scenarijev o prihodnosti Evrope

Izobraževalni sistem	Odstotki učencev, ki pričakujejo, da se utegnejo verjetno ali zelo verjetno v Evropi odviti naslednji pozitivni scenariji								Povprečni rezultat na lestvici, za poročanja učencev o pozitivnih pričakovanjih glede prihodnosti Evrope
	Sodelovanje med evropskimi državami bo močnejše	Po vsej Evropi bo več miru	V Evropi bo manjša onesnaženost zraka in vode	Demokracija se bo okrepila po vsej Evropi					
	%	%	%	%					
Belgija (flamski del)	86 (0,7)	64 (1,2)	43 (1,1)	▽	79 (0,9)		49 (0,2)	▽	
Bolgarija	80 (1,1) ▽	59 (1,3) ▽	50 (1,1)	△	64 (1,1)	▼	49 (0,3)	▽	
Hrvaška	80 (1,0) ▽	61 (1,1) ▽	34 (1,0)	▼	71 (1,0)	▽	49 (0,2)	▽	
Danska†	92 (0,5) △	71 (1,1) △	57 (0,8)	▲	88 (0,6)	▲	51 (0,2)	△	
Estonija ¹	87 (0,8)	62 (1,2)	42 (1,3)	▽	76 (0,8)		49 (0,3)	▽	
Finska	91 (0,6) △	67 (1,2) △	52 (1,1)	△	84 (0,6)	△	51 (0,2)	△	
Italija	88 (0,5) △	76 (0,8) ▲	47 (1,0)		79 (0,8)		50 (0,2)	△	
Latvija ¹	85 (0,7) ▽	57 (1,3) ▽	47 (1,1)		73 (1,0)	▽	49 (0,3)	▽	
Litva	90 (0,6) △	59 (1,1) ▽	41 (1,0)	▽	78 (0,8)		50 (0,3)		
Malta	87 (0,5)	69 (0,8) △	52 (0,9)	△	81 (0,6)	△	53 (0,2)	△	
Nizozemska†	89 (0,6) △	73 (1,2) △	52 (1,2)	△	79 (0,8)		51 (0,3)	△	
Norveška (9) ¹	90 (0,5) △	62 (0,7) ▽	50 (0,8)	△	82 (0,7)	△	50 (0,1)		
Slovenija	79 (0,9) ▽	49 (1,2) ▼	40 (1,0)	▽	74 (1,1)	▽	48 (0,3)	▽	
Švedska ¹	86 (0,8)	67 (1,0) △	48 (1,0)		82 (0,9)	△	51 (0,2)	△	
Evropsko povprečje ICCS 2016	86 (0,2)	64 (0,3)	47 (0,3)		78 (0,2)		50 (0,1)		
Referenčni sodelujoči izobraževalni sistemi, ki niso dosegli standardov vzorčenja									
Severno Porenje-Vestfalija (Nemčija) ¹	74 (1,5)	52 (1,7)	43 (1,5)		75 (1,3)	□	48 (0,4)	□	
Nacionalna povprečja ali odstotki ICCS 2016									
Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke nad evropskim povprečjem ICCS 2016 ▲									
Statistično značilno nad evropskim povprečjem ICCS △									
Statistično značilno pod evropskim povprečjem ICCS ▽									
Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke pod evropskim povprečjem ICCS 2016 ▼									
() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.									
(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.									
† Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.									
1 Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 % do 95 % ciljne populacije.									

(Vir: Losito idr., 2018: 39; prirejeno v Klemenčič, Mirazchijski, Novak, 2018: 35.)

Zgoraj predstavljeni rezultati nam predstavljajo nekaj področij, za katere več osmošolcev v Sloveniji meni, da se v prihodnosti (čez deset let) razmere ne bodo izboljšale, kakor je tistih učencev, ki menijo, da se bodo izboljšale. Trditve, ki pri tem posebej izstopajo, so povezane z onesnaženostjo vode in zraka, terorističnimi grožnjami, mirom, revščino in nezaposlenostjo ter vplivom nenevropskih sil na Evropo. Dve postavki, kjer so osmošolci v Sloveniji bolj optimistični, pa sta tisti o močnejšem sodelovanju evropskih držav in o krepitvi demokratične ureditve po Evropi. Pri teh dveh trditvah se namreč večina učencev strinja, da je slednje verjetno oziroma zelo verjetno.

Sami podatki so dovolj zgovorni, a vendar je, da bi dobili boljši vpogled, rezultate smiselno primerjati s podatki sodelavnikov iz preostalih sodelujočih evropskih izobraževalnih sistemov. V ta namen sta spodaj predstavljeni še slike med-

narodnih rezultatov za iste trditve. Slike prikazujeta le združene kategorije dveh odgovorov: verjetno ali zelo verjetno.

Na Sliki 1 lahko vidimo mednarodne odgovore učencev glede pozitivnih scenarijev o prihodnosti Evrope (čez deset let). Glede na Evropsko povprečje ICCS 2016 lahko opazimo, da se Slovenija pri vseh postavkah uvršča pod evropsko povprečje, kar pomeni, da je za osmošolce v Sloveniji to manj verjetno, oziroma natančneje, manjši delež učencev v Sloveniji verjame, da se bodo uresničili pozitivni scenariji o prihodnosti Evrope (ki so zajeti v zgornje postavke, prav tako pa je iz le-teh izračunana lestvica pričakovanih učencev glede prihodnosti Evrope – v smislu pozitivnih scenarijev). Med posameznimi postavkami učenci v Sloveniji najbolj izstopajo pri trditvi o miru v Evropi, in sicer manj naših učencev verjame, da bo čez deset let v Evropi več miru. Pri stališčih o pozitivnih scenarijih o prihodnosti Evrope

► SLIKA 2: Primerjava mednarodnih rezultatov v ICCS 2016 glede negativnih scenarijev o prihodnosti Evrope

Izobraževalni sistem	Odstotki učencev, ki pričakujejo, da se utegnejo verjetno ali zelo verjetno v Evropi odviti naslednji negativni scenariji				Povprečni rezultat na lestvici, za poročanja učencev o negativnih pričakovanih glede prihodnosti Evrope
	Terorizem bo večja grožnja po vsej Evropi	Na Evropo bodo bolj vplivale nenevropske sile, kot so Kitajska, Indija in Združene države Amerike	Gospodarstvo bo šibkejšo v vseh evropskih državah	V Evropi se bosta povečali revščina in nezaposlenost	
	%	%	%	%	
Belgija (flamski del)	73 (1,0) △	67 (1,3)	43 (1,3)	55 (1,2) △	49 (0,2) ▽
Bolgarija	62 (1,2) ▽	57 (1,1) ▼	46 (1,1) △	59 (1,2) △	51 (0,3) △
Hrvaška	69 (1,1)	50 (1,2) ▼	39 (1,0) ▽	53 (1,1)	51 (0,3) △
Danska†	68 (0,8)	79 (0,9) ▲	30 (0,8) ▼	36 (0,9) ▼	52 (0,1) △
Estonija ¹	67 (1,1)	69 (1,1)	42 (0,9)	49 (0,9) ▽	50 (0,2)
Finska	67 (1,1)	69 (0,9) △	45 (0,9) △	47 (0,9) ▽	50 (0,2) △
Italija	77 (0,8) △	77 (0,8) △	52 (1,1) △	64 (0,9) ▲	47 (0,2) ▽
Latvija ¹	63 (0,9) ▽	66 (1,2)	44 (1,1)	52 (1,0)	51 (0,2) △
Litva	61 (1,0) ▽	69 (1,1)	38 (1,3) ▽	44 (1,0) ▽	52 (0,2) △
Malta	77 (0,7) △	65 (0,8) ▽	50 (0,9) △	59 (0,8) △	48 (0,2) ▽
Nizozemska†	68 (1,2)	64 (1,2) ▽	37 (1,5) ▽	43 (1,2) ▽	51 (0,3) △
Norveška (9) ¹	63 (0,7) ▽	69 (0,7) △	49 (0,6) △	57 (0,7) △	50 (0,1)
Slovenija	75 (1,1) △	73 (0,9) △	50 (1,1) △	67 (1,0) ▲	47 (0,2) ▽
Švedska ¹	60 (1,1) ▽	71 (0,9) △	37 (1,0) ▽	49 (1,2) ▽	51 (0,2) △
Evropsko povprečje ICCS 2016	68 (0,3)	67 (0,3)	43 (0,3)	52 (0,3)	50 (0,1)
Referenčni sodelujoči izobraževalni sistemi, ki niso dosegli standardov vzorčenja					
Severno Porenje-Vestfalija (Nemčija) ¹	75 (1,1)	54 (1,6)	43 (2,0)	52 (1,6) □	50 (0,3) □
Nacionalna povprečja ali odstotki ICCS 2016					
Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke nad evropskim povprečjem ICCS 2016 ▲					
Statistično značilno nad evropskim povprečjem ICCS △					
Statistično značilno pod evropskim povprečjem ICCS ▽					
Več kot 10 odstotnih točk ali 3 točke pod evropskim povprečjem ICCS 2016 ▼					
() Standardne napake so navedene v oklepajih. Ker so rezultati zaokroženi na najbližje celo število, se lahko nekatere vrednosti zdijo neskladne.					
(9) Izobraževalni sistem je odstopal od mednarodno opredeljene populacije, raziskavo so izvedli v višjem razredu.					
† Izobraževalni sistem je dosegel standarde vzorčenja za število sodelujočih šol šele, ko so bile vključene tudi nadomestne šole.					
¹ Populacija izobraževalnega sistema pokriva od 90 % do 95 % ciljne populacije.					

(Vir: Losito idr., 2018: 40; prirejeno v Klemenčič, Mirazchiyski in Novak, 2018: 37.)

(čez 10 let) se učenci iz Litve in Norveške ne razlikujejo od evropskega povprečja. Pod povprečjem pa so, podobno kot naši učenci, učenci iz Belgije (flamski del), Bolgarije, Hrvaške, Estonije in Latvije. Skupno gledano, je največ optimizma glede prihodnosti Evrope opaziti med učenci iz Danske, Finske, Italije, Nizozemske, Malte in Švedske, kjer jih več meni, da se bodo ponujeni pozitivni scenariji v Evropi čez deset let zgodili.

Na Sliki 2 lahko vidimo mednarodne odgovore za negativne scenarije glede prihodnosti Evrope čez deset let. Tudi tukaj osmošolci v Sloveniji pri vseh postavkah odstopajo od evropskega povprečja ICCS 2016, tokrat s pritrdilnimi odgovori, kar pomeni, da je več učencev menilo, da se bodo ponujeni negativni scenariji verjetno ali zelo verjetno zgodili, kakor je to značilno za evropsko povprečje učencev iz sodelujočih izobraževalnih sistemov. Najbolj pa odstopajo pri postavki, da se bosta povečali brezposelnost in revščina v Evropi. Skratka, več osmošolcev v Sloveniji je menilo, da se bodo ponujeni scenariji v Evropi čez deset let verjetno ali zelo verjetno dogodili, kakor je bilo to značilno za evropsko povprečje. Poleg Slovenije izstopajo pri teh trditvah (kakor je razvidno tudi iz izračunane lestvice) še učenci iz Bolgarije, Hrvaške, Danske, Finske, Latvije, Litve, Nizozemske in Švedske.

Iz slik je razvidno, da **osmošolci v Sloveniji prav pri posameznih postavkah, pa tudi pri izračunani lestvici negativno odstopajo od evropskega povprečja, ko smo preverjali njihova stališča o prihodnosti Evrope (v naslednjih desetih letih), in sicer pri pozitivnih scenarijih jih manj verjame, da se bodo zgodili, pri negativnih scenarijih pa jih več verjame, da se bodo zgodili, če te odgovore primerjamo z evropskim povprečjem učencev iz sodelujočih izobraževalnih sistemov.**

SKLEP

Namen članka je bil predstaviti rezultate za vprašanje »Kako bo verjetno videti Evropa čez 10 let?« ter to vprašanje navezati na koncept izobraževanja za trajnostni razvoj. Z opazovanjem podatkov, ki so bili pridobljeni iz evropskega vprašalnika za učence, IEA Mednarodne raziskave o

državljski vzgoji in izobraževanju 2016, smo lahko (na podlagi osmih postavk) iz rezultatov razbrali, da osmošolci v Sloveniji na prihodnost Evrope gledajo bolj nezaupljivo in dokaj pesimistično – manjši delež osmošolcev, v primerjavi z mednarodnim (oziroma evropskim povprečjem) meni, da se bodo v Evropi uresničili pozitivni scenariji, ki jih je z raznimi postavkami preverjala raziskava, in več jih meni, da se bodo uresničili negativni scenariji, kot je to značilno za povprečje mnenj njihovih vrstnikov iz v raziskavi sodelujočih evropskih držav.

Menim, da so za trajnostni način življenja potrebne racionalne spremembe v življenjskem slogu, za to pa so potrebna trdna prepričanja o pozitivnosti teh sprememb. Vprašanje o tem, kako bo Evropa videti čez deset let, morabit odraža današnje stanje in ozračje v družbi, kar otroci prenesajo na prihodnost. Ker otroci danes, ko razmišljajo o prihodnosti, ne vidijo pozitivne prihodnosti, se je treba vprašati, ali lahko od njih pričakujemo, da bodo živeli drugače, kot živimo mi. Ali bodo spreminjali navade in načine življenja, ki jih prevzemajo od nas? Tudi sami že lep čas vsaj delno poznamo vplive svojega bivanja na planet (če se omejim na to, kar danes za jutri vendarle lahko storimo), pa še zdaleč ne storimo dovolj, da bi preprečili škodljive učinke našega početja. Mogoče to zaznavajo tudi učenci, sicer morebiti ne bi bili tako pesimistični v svojih stališčih o prihodnosti Evrope.

Vprašanje, ki je tukaj na mestu, je, na kaj se morata osredotočiti vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj? Predvsem menim, da je treba učencem razložiti, da bodo oni tisti, ki bodo v prihodnosti vodili svet, sprejemali zakone in povzročali spremembe, in da lahko torej sedanjost, v katero danes ne verjamejo, jutri spreminjajo prav oni. Oni so tisti, ki lahko preprečijo večanje brezposelnosti in revščine ali povežejo Evropo in okrepijo demokracijo. Pomembno je, da verjamejo, da lahko v prihodnosti zasedejo pomembna mesta v družbi, in da to ni privilegij neke majhne skupine ljudi, ki jim je bila ta pravica dana ob rojstvu. Treba je poudarjati vpliv aktivnega državljanstva, participacije v družbi, prav tako morajo v detajle poznati povezave med našim potrošniškim načinom bivanja in vplivi, ki jih ima denimo nakup plastenke vode na okolje, v katerem bivamo.

VIRI IN LITERATURA

Agenda 21 (b. d.). Pridobljeno s <https://sustainable-development.un.org/outcomedocuments/ agenda21> (dostopno 25. 4. 2019).

History of the Earth Charter (b. d.). Pridobljeno s <http://earthcharter.org/discover/history-of-the-earth-charter/> (dostopno 25. 4. 2019).

Klemenčič, E., Mirazchijski, P., J. Novak (2018). *Kako mladi vidijo Evropo – zaznave osmošolcev o Evropi in Evropski uniji: Nacionalno poročilo Evropskega regionalnega modula ICCS 2016*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Klemenčič, E., Mirazchijski, P., J. Novak (2019). *Državljska vzgoja v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno s <https://www.pei.si/ISBN/drzavljska-vzgoja-v-sloveniji-nacionalno-porocilo-mednarodne-raziskave-drzavljske-vzgoje-in-izobrazevanja-iea-iccs-2016/> (26. 4. 2019).

Leicht, A., Heiss, J., Won, J. B. (2018). *Issues and trends in education for sustainable development*. Pariz: Unesco.

Losito, B., Agrusti, G., Damiani, V., Schulz, W. (2018). *Young People's Perceptions of Europe in a Time of Change: IEA International Civic and Citizenship Education Study 2016 European Report*. Amsterdam: IEA.

Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do douniverzitetnega izobraževanja (2007). Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_razvoj_in_kakovost_izobrazevanja/sektor_za_razvoj_izobrazevanja/razvojna_podrocja/trajnostni_razvoj/ (dostopno 25. 4. 2019).

Sustainable development goal 4 (b. d.). Pridobljeno s <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg4> (dostopno 25. 4. 2019).

Sustainable development goals (2016). Pridobljeno s <https://sustainabledevelopment.un.org/> (dostopno 25. 4. 2019).

The Rio declaration on environment and development (1992). Pridobljeno s http://www.unesco.org/education/pdf/RIO_E.PDF (dostopno 25. 4. 2019).

United Nations (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Pridobljeno s <https://www.are.admin.ch/are/en/home/sustainable-development/international-cooperation/2030agenda/un-milstones-in-sustainable-development/1987-brundtland-report.html> (dostopno 25. 4. 2019).